

Dívčí lyceum v Holešovicích I.

12.11.2025 - | Městská část Praha 7

Ruku v ruce s prudkým rozvojem Prahy 7 na přelomu 19. a 20. století a postupnou proměnou čistě industriálního předměstí v moderní rezidenční čtvrť se objevila potřeba zajistit zdejším obyvatelům kvalitní a komplexní vzdělání pro jejich potomstvo. Zatímco sítě škol, které bychom dnes označili za základní, se podařilo vybudovat prakticky během dvou dekád, se školami poskytujícími vyšší vzdělání byla situace o poznání složitější.

Vznik obecných a měšťanských škol v Praze 7, které zjednodušeně řečeno kopírovaly dnešní školy základní, jak pro dívky, tak pro chlapce, se dá orámovat lety 1884 a 1902. V září 1884, těsně před připojením Holešovic-Bubnů k Praze, otevřela tato tehdy ještě samostatná obec první zdejší moderní školu v Jablonského ulici (dnes zde sídlí holešovická obchodní akademie a oděvní průmyslovka). V roce 1902 je pak otevřena na tehdejší poměry supermoderní škola U Studánky (dnes FZŠ Umělecká) a tím byl proces budování obecných škol a tzv. měšťanek de facto završen.

Jak už jsme předeslali, s institucemi poskytujícími vyšší vzdělání pro holešovickou, bubenskou a letenskou mládež to bylo komplikovanější. Už od poloviny 80. let sice v Holešovicích fungovala tzv. pokračovací průmyslová škola, ovšem ta byla orientovaná prakticky výhradně na prohloubení technických dovedností mladých dělníků ze zdejších továren a měla spíše charakter „večerních“ kurzů než regulérní školy v dnešním slova smyslu. Mládež z Prahy 7, která toužila po vyšším vzdělání (a mohla si ho dovolit), tak musela ještě v prvních letech 20. století navštěvovat střední školy v centru Prahy.

Reálka jen pro chlapce

Prvotním impulzem pro zřízení střední školy v Praze 7 byl návrh obecního staršího (zastupitele) zvoleného za Holešovice ing. Eustacha Neuberta. Pozdější náměstek pražského primátora Neubert navrhl na schůzi zdejšího vlivného spolku Občanského klubu zaslání žádosti na postavení střední školy na území čtvrti. Tento návrh později vzala za svůj i městská rada a postoupila svou žádost výše, tedy c. k. ministerstvu kultu a vyučování. Již o čtyři roky později, v září 1902, byla otevřena první třída českého reálného gymnázia. V prvních letech využívali studenti prostor v již zmíněné školní budově U Studánky. Vlastní budovu získala reálka až v roce 1908, kdy byl dokončen objekt na bývalých pozemcích barona Richtera (dnes ZŠ Strossmayerovo náměstí).

Situace s vyšším vzděláváním dívek byla (nejen v Praze 7) ještě o mnoho komplikovanější. Představa role ženy jako matky a strážkyně rodinného krbu přetrvávala i v druhé polovině 19. století. A to přesto, že průmyslová revoluce přinesla poměrně široké možnosti práce pro ženy, ovšem povětšinou nekvalifikované, a tudíž nevyžadující vzdělání. Střední školy pro dívky se skutečně prosazovaly velice pomalu – v druhé polovině 19. století vzniklo několik vyšších dívčích škol, které sice poskytovaly vcelku komplexní vzdělání, ovšem byly určeny pouze pro vyšší vrstvy a uplatnění jejich absolventek bylo i tak minimální.

Určitou změnu přineslo až rozšíření tzv. pedagogií neboli učitelských ústavů, na kterých bylo po roce 1870 umožněno studovat i ženám. Tyto školy zakončené maturitou přinášely absolventkám možnost uplatnit se ve školství, a zajistit si tak nezávislou profesní budoucnost, což bylo tehdy skutečně revoluční. Zdálo se, že cesta ke vzdělání bude pro dívky otevřená, zejména díky zřízení dívčích gymnázií.

Očekávaný vývoj se ale zadrhl, první dívčí gymnázium, legendární Minerva, vzniklo až v roce 1890.

Protože situace ani v jiných zemích Rakouska nebyla o mnoho lepší, přišla vídeňská vláda, respektive ministerstvo, v roce 1901 s novým typem vyšší školy – dívčím lyceem. Jednalo se o šestileté studium, kam dívky nastupovaly po absolvování tzv. obecné školy, tedy typicky v deseti nebo jedenácti letech. Tato novinka v systému rakouského školství zaujala i přední představitele holešovické komunity. Byť se jednalo o všeobecně zaměřené studium, jeho absolvování umožnilo dívkám nastoupit do nejrozličnějších prakticky zaměřených kurzů k získání kvalifikace.

Spolek jako zřizovatel

Podobně jako v případě chlapecké reálky se myšlenky na zřízení této vzdělávací instituce zrodily v prostředí zdejšího Občanského klubu. Na jaře 1908 byl zvolen zvláštní školský výbor, který si kladl za cíl právě zejména založení lycea pro zdejší děvčata. Inspirací mu byl stejný typ školy již fungující v tehdy ještě samostatných Královských Vinohradech. Mezi členy výboru figurovali například zemští poslanci Ferdinand Schiller nebo Antonín Krejčík, odborníky pak reprezentovala mimo jiné učitelka zdejší školy ve Vinařské ulici a již tehdy respektovaná bojovnice za práva žen Františka Plamínková. V únoru 1909 odeslal tento výbor podpořený již zmíněným Občanským klubem i dalším významným spolkem Úřednická beseda petici k pražské městské radě s požadavkem na zřízení školy pod správou magistrátu, respektive hlavního města. Mezitím se ale iniciátoři celé akce rozhodli pro případ, že magistrát tento záměr nepodpoří, založit Spolek pro zřízení a vydržování dívčího lycea v Praze 7 – Holešovicích. Jeho činnost mělo napříště řídit šestičlenné kuratorium, jemuž předsedal předseda zdejší magistrátní úřadovny (jakési obdoby dnešního úřadu městské části) a zemský poslanec František Kafka, mezi členy patřili i učitelé Antonín Kamarýt nebo profesor Jan Satranský.

Tento krok se ukázal jako nanejvýš prozíravý, protože město Praha nemělo o řízení a hlavně o plné financování školy zájem, byť jí již v prvním školním roce poskytlo poměrně významnou podporu ve výši 10 000 tehdejších korun. Ani tento dílčí neúspěch členy spolku neodradil a napnuli síly, aby bylo možné školu otevřít již ve školním roce 1909/1910. Spolku, respektive kuratoriu budoucí školy se podařilo získat povolení k jejímu otevření od vídeňského ministerstva školství a také zajistit místnosti pro školu. Studentky a pedagogové měli najít útočiště v tehdy nové budově pošty ve Skuherského ulici (dnes Pplk. Sochora) č. p. 727. Tento objekt dnes slouží jako sídlo Úřadu pro ochranu osobních údajů. I přes významnou podporu ze strany města bylo lyceum vnímáno jako soukromý vzdělávací ústav, jehož činnost řídil výhradně zmíněný spolek.

Z dnešního pohledu samozřejmě udivuje rychlost, se kterou se podařilo připravit fungování vzdělávací instituce – od první myšlenky založit školu k jejímu otevření uplynul pouhý rok a čtvrt. V polovině července 1909 proběhl konkurz na ředitele školy. V něm zvítězil již zmíněný profesor Jan Satranský (1863–1929). Zkušený pedagog pocházel z východních Čech, svou kariéru zahájil na gymnáziu v Hradci Králové. Kromě pedagogické činnosti se věnoval také práci pro nakladatelství Jan Otto, kde pod hlavičkou Ústředního spolku českých profesorů připravoval a redigoval edici Česká knihovna zábavy a poučení. Zabýval se také překlady beletrie z němčiny. Vedle ředitelských povinností se Satranský na lyceu věnoval výuce českého jazyka.

Hojná účast všech stavů

V polovině září 1909 pak proběhl zápis do lycea. V prvním školním roce se otevíraly dva ročníky: první pro děvčata, která ukončila obecnou školu, a čtvrtý pro absolventky měšťanky. Celkem se tehdy ke studiu ve dvou třídách zapsalo 52 dívek.

Oficiálně byla činnost školy zahájena v neděli 19. září 1909. Slavnostní den odstartoval bohoslužbou ve školní kapli, kterou celebroid zdejší kaplan Antonín Nepil. Slavnost poté pokračovala v prostorách školy. Ve školní kronice se mimo jiné píše: „Otevření dívčího lycea vzbudilo značný zájem, jenž se projevil hojnou účastí místního obecního všech stavů. Slavnost poctili svou účastí zástupcové místních spolků a korporací.“ O tom, že otevření školy pro dívky bylo vnímáno jako

významný krok pro ženskou emancipaci, svědčí i přítomnost Františky Plamínkové jako zástupkyně Ženského spolku českého.

Poslední oficialitou v souvislosti se zahájením výuky byl výnos c. k. ministerstva školství a kultu z 22. září, kterým byl schválen organizační status školy i osnovy. Možná právě oficiální posvěcení z Vídně vedlo pražskou městskou radu k revizi jejího původního rozhodnutí a navýšila dotaci na provoz školy na 15 000 korun.

První dívčí škola tohoto typu ve vnitřní Praze tedy byla otevřena. S výukou samotnou, zajímavými osobnostmi z řad pedagogického sboru i s dalšími osudy školy se seznámíme v druhé části příspěvku v příštím čísle.

<https://www.praha7.cz/divci-lyceum-v-holesovicich-i>